

GLOBALLASHUV DAVRIDA YOZMA NUTQ MADANIYATINING AHAMIYATI

Eshquvvatova Shodiya Sherali qizi

Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti

Pedagogika fakulteti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi, Bt-02 guruh talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20185753>

Anotatsiya. Ushbu maqolada globallashuv davrida yozma nutq madaniyatining o'rni va ahamiyati yoritiladi. Axborot texnologiyalari rivojlanishi natijasida yozma muloqot kengayib borayotgani, uning ta'lim, ijtimoiy va madaniy hayotdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, yozma nutqni shakllantirish, uni rivojlantirish yo'llari hamda zamonaviy muammolar haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Globallashuv, yozma nutq, nutq madaniyati, savodxonlik, kommunikatsiya, til madaniyati, axborot texnologiyalari.

Kirish: Hozirgi globallashuv davrida dunyo tobora bir-biriga yaqinlashib bormoqda.

Turli davlatlar o'rtasidagi aloqalar kengayib, axborot almashinuvi tezlashdi. Buning natijasida odamlar o'rtasidagi muloqot shakllari ham o'zgarib, yozma nutq kundalik hayotda muhim o'rin egallay boshladi.

Ayniqsa, internet, ijtimoiy tarmoqlar va turli messenjerlar orqali yozishmalar hayotimizning ajralmas qismiga aylangan. Endilikda insonlar ko'proq yozma shaklda fikr almashadi. Shu sababli yozma nutqning to'g'ri, aniq va madaniyatli bo'lishi katta ahamiyat kasb etadi.

Yozma nutq orqali inson o'z fikrini boshqalarga yetkazadi, bilimni namoyon qiladi va o'z madaniyatini ko'rsatadi. Shuning uchun yozma nutq madaniyati bugungi kunda har bir inson uchun zarur ko'nikmaga aylanib bormoqda.

Asosiy qism: Globallashuv jarayoni yozma nutq madaniyatiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Hozirgi zamonda odamlar bir-biri bilan ko'proq yozma tarzda muloqot qilishmoqda. Masalan, elektron pochta, telegram, ijtimoiy tarmoqlar orqali kundalik yozishmalardan fodalanishmoqda. Bu esa yozma nutqqa bo'lgan talabni yanada oshiradi.

Globallashuv sharoitida yozma nutq madaniyati faqat til qoidalarini bilish bilan cheklanmaydi, balki u insonning fikrlash madaniyati bilan ham chambarchas bog'liq hisoblanadi. Ya'ni inson qanday fikrlasa, ko'pincha shunday yozadi. Shu sababli yozma nutqni rivojlantirish aslida fikrlashni rivojlantirish bilan ham bog'liq bo'ladi.

Yozma nutq ayniqsa ta'lim jarayonida muhim o'rin tutadi. O'quvchilar yozma topshiriqlar orqali o'z bilimlarini mustahkamlaydi, fikrini mustaqil bayon qilishni o'rganadi.

Masalan, insho yozish, matn tuzish, savollarga yozma javob berish orqali ularning nutqi rivojlanadi. Bu jarayonda o'quvchi nafaqat yozishni, balki tahlil qilishni, solishtirishni va xulosa chiqarishni ham o'rganadi.

Bundan tashqari, yozma nutq kasbiy faoliyatda ham katta ahamiyatga ega. Har qanday sohada hujjatlar, arizalar, hisobotlar yoziladi. Agar inson yozma nutqni yaxshi egallagan bo'lsa, u o'z ishini aniq va tushunarli tarzda bayon qila oladi. Bu esa uning ish faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Yozma nutq madaniyatining yana bir muhim tomoni — bu mas'uliyat bilan bog'liq.

Chunki yozilgan matn og'zaki nutqqa qaraganda ko'proq saqlanadi va boshqalar tomonidan o'qiladi.

Shuning uchun yozayotganda har bir soʻzga eʼtibor berish, notoʻgʻri yoki tushunarsiz fikrlardan qochish muhim hisoblanadi

Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar yozma nutqni rivojlantirishda ham yordam bermoqda. Masalan, elektron lugʻatlar, avtomatik tekshiruv dasturlari (imlo tekshiruvchi dasturlar) yozishda xatolarni kamaytirishga yordam beradi. Lekin faqat texnologiyaga tayanib qolmasdan, insonning oʻzi ham savodli boʻlishi kerak.

Yana bir jihat shundaki, yozma nutq insonning shaxsiy imiji bilan ham bogʻliq. Toʻgʻri va chiroyli yozadigan inson boshqalarda yaxshi taassurot qoldiradi. Aksincha, koʻp xato bilan yozilgan matn inson haqidagi fikrni salbiy tomonga oʻzgartirishi mumkin.

Shu sababli yozma nutq madaniyatini rivojlantirish bugungi kunda nafaqat taʼlimiy, balki ijtimoiy zarurat ham hisoblanadi.

Yozma nutq madaniyati — bu fikrni aniq, tushunarli, ravon va grammatik jihatdan toʻgʻri ifodalash qobiliyatidir. Bunda nafaqat soʻzlarni toʻgʻri yozish, balki ularni oʻrinli ishlatish, gaplarni mantiqan bogʻlash ham muhim hisoblanadi.

Globalashuv davrida yozma nutq bir nechta muhim jihatlar bilan ajralib turadi.

Avvalo, savodxonlik darajasi katta ahamiyatga ega. Toʻgʻri yozish, imlo va punktuatsiya qoidalariga amal qilish yozma nutqning asosini tashkil etadi. Savodli yozilgan matn insonlarga tushunarli boʻladi va yaxshi taassurot qoldiradi.

Yana bir muhim jihat — yangi soʻz va atamalarning kirib kelishi. Texnologiya va xalqaro aloqalar rivojlangani sari tilimizga yangi terminlar kirib kelmoqda. Ularni oʻrinli va toʻgʻri ishlatish til boyligini saqlashga yordam beradi.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarda yozish uslubi ham alohida eʼtiborga loyiq. Chunki koʻpchilik tez yozishga harakat qilgani uchun qisqartmalar va turli xil emotsional belgilardan foydalanadi. Bu esa asta-sekin yozma nutq madaniyatiga salbiy taʼsir koʻrsatishi mumkin.

Madaniyatlararo muloqot ham bugungi kunda muhim oʻrin tutadi. Turli millat vakillari bilan yozma aloqada boʻlganda hurmat, odob va madaniyatni saqlash zarur. Bu orqali inson nafaqat oʻzini, balki oʻz millatini ham namoyon qiladi.

Bundan tashqari, axborot madaniyati ham yozma nutq bilan chambarchas bogʻliq.

Internetda turli xil maʼlumotlar koʻp tarqalganligi sababli, inson ularni toʻgʻri tanlay olishi va savodli tarzda ifodalashi kerak. Yozish jarayonida netiket, yaʼni internet etiketi qoidalariga amal qilish ham muhimdir.

Shu bilan birga, globalashuv ayrim muammolarni ham yuzaga chiqarmoqda. Xususan:

notoʻgʻri yozish odatining kengayishi

qisqartmalarning ortib borishi

adabiy til meʼyorlarining buzilishi

Ayniqsa, yoshlar orasida tez yozish istagi sababli xatolar koʻp uchraydi. Bu esa yozma nutq sifatining pasayishiga olib keladi.

Yozma nutq madaniyatini rivojlantirish uchun bir nechta amaliy choralar muhim hisoblanadi. Eng avvalo, kitob oʻqish odatini shakllantirish kerak. Kitob oʻqigan insonning soʻz boyligi ortadi va fikrini aniq ifodalay oladi.

Shuningdek, yozma mashqlarni muntazam bajarish ham katta foyda beradi. Inson qancha koʻp yozsa, shuncha yaxshi yozishni oʻrganadi.

Ona tilini chuqur oʻrganish, imlo qoidalarini bilish va ularga amal qilish ham muhim omillardan biri hisoblanadi. Bundan tashqari, ijtimoiy tarmoqlarda ham savodli yozishga harakat qilish kerak.

O'qituvchilar esa bu jarayonda asosiy rol o'ynaydi. Ular o'quvchilarga to'g'ri yozish, fikrni aniq ifodalash va nutq madaniyatiga rioya qilishni o'rgatishlari lozim. Zamonaviy texnologiyalar yordamida yozma nutqni rivojlantirishning yangi usullarini qo'llash ham samarali natija beradi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, globallashuv davrida yozma nutq madaniyati har bir inson uchun muhim va zarur ko'nikmaga aylanib bormoqda. Chunki hozirgi zamonda muloqotning katta qismi yozma shaklda amalga oshiriladi.

Yozma nutq orqali inson o'z fikrini aniq va tushunarli ifodalaydi, o'z bilim darajasi va madaniyatini namoyon qiladi. Shu sababli yozishda savodxonlikka rioya qilish, fikrni tartibli bayon qilish va til me'yorlariga amal qilish alohida ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, yozma nutq madaniyatini rivojlantirish orqali jamiyatda muloqot sifati oshadi, insonlar o'rtasidagi tushunish ham yaxshilanadi. Shu sababli bu ko'nikmani shakllantirish va rivojlantirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni
2. Pedagogika va nutq madaniyatiga oid ilmiy adabiyotlar
3. Zamonaviy lingvistika manbalari
4. Axborot texnologiyalari va kommunikatsiya bo'yicha manbalar
5. Abduazizov A. Tilshunoslik asoslari
6. Nurmonov A. O'zbek tilshunosligi asoslari
7. Internet manbalari (Google Scholar, ilmiy maqolalar to'plami)